

Irena
Gessner

Poklonstvo blagu Kotorske biskupije

Zagovori sv. Tripunu – Blago Kotorske biskupije,
Galerija Klovićevi dvori, Zagreb,
14. 12. 2009. – 14. 2. 2010.

U vremenima kada devalvacija vrijednosti i odnosa prema prostoru i kulturnom naslijeđu predstavlja osjetljivo pitanje u javnoj sferi, izložbeni projekti poput ovog jasan su kontrapunkt, svojevrsno redefiniranje pojmova istinske kulturne vrijednosti i umjetničkog blaga.

Izložba koju je početkom godine ugostila Galerija Klovićevi dvori u Zagrebu, čiju koncepciju i koordinaciju potpisuje Radoslav Tomić, prezentirala je, kako i sam naslov kaže, blago Kotorske biskupije, odnosno rafinirani izbor iz njezine višestoljetne vjerske, kulturne i umjetničke tradicije. Kotorska biskupija, danas u sastavu Splitske nadbiskupije, proteže se od Herceg Novog do predgrađa Bara i ostavlja jednako bez daha njezine današnje izravne baštinike – Bokelje, kao i usputne prolaznike, uže specijalizirane stručnjake, ali i širu kulturnu javnost.

Simboličan, ali indikativan povod izložbi bila je 1200. obljetnica prijenosa moći sv. Tripuna iz Male Azije u Kotor, gdje je 1166. godine podignuta kotorska katedrala. Upravo oko kulta ovog sveca, a poslije i uza sve rašireniji kult Bogorodice kao zaštitnice pomoraca, stoljećima se razvijala bogata i raznolika baština Kotorske biskupije. Direktni baštiniči toga povijesnog blaga bile su upravo bokeljske crkve, koje su u velikom broju nicala na ovom relativno malom geografskom prostoru. Predanom brigom za naslijeđe Bokelji su kroz mnoge teške povijesne okolnosti uspjeli očuvati to bogatstvo do današnjih dana.

Na ovome mjestu nema potrebe ulaziti u evaluaciju, analizu ili sinteznu prezentaciju samog sadržaja izložbe i kataloga, ali treba naglasiti posebnosti i značaj metodologije te muzeološke i knjižne prezentacije te bogate građe.

Spiritus movens cijelog projekta bio je Radoslav Tomić, znanstveni savjetnik u Institutu za povijest umjetnosti u Zagrebu te profesor na Odsjeku za povijest umjetnosti u Zadru. Zadatak koji mu je postavljen logično se nastavlja na niz istraživanja vezanih uz kulturnu baštinu istočnojadranske obale u kojima je sudjelovao kao autor, urednik i voditelj.

Za potrebe ove tematske izložbe okupio je međunarodni tim od petnaest vrsnih stručnjaka. Kao autoritetima za pojedina područja, autorima je dano u zadatak diferencirati tematska poglavlja na pojedinačne pojave i probleme, a rezultati njihovih istraživanja ujedinjeni su u cjelinu i prezentirani na izložbi, koja je okupila više od 400 djela, te u pripadajućem katalogu.

U povijest Kotorske biskupije, definiranu geografskim i društvenim dispozicijama, uveo nas je Slavko Kovačić, a u svijet kulta sv. Tripuna i ostalih bokeljskih svetaca Ivanka Petrović. Kotorsku katedralu, građevinu od izuzetne arhitektonske važnosti ne samo za bokokotorski zaljev, obradila je Milka Čanak Medić, dok je ostalu srednjovjekovnu sakralnu arhitekturu, koja je definirala prostornu ikonografiju kotorskog zaljeva, predstavila Zorica Čubrović. Zidno slikarstvo predstavio je Rajko Vujčić. Bogatu zbirku svetačkih

srebrnih i pozlaćenih relikvijara u obliku ljudskih udova, kojoj je i u širem europskom kontekstu teško naći konkurenciju, a koja se izdvaja kao jedan od vrhunaca izložbe, prezentirao je Nikola Jakšić u poglavlju o srednjovjekovnom kiparstvu i sakralnom zlatarstvu. O gotičkoj umjetnosti, u kontekstu širega jadranskog bazena, pisao je akademik Igor Fisković, dok je iscrpnu i preglednu analizu umjetnosti od renesanse do 20. stoljeća dao Radoslav Tomić. Prilog o zbirkama zavjetnih pločica i “Uvod u draguljarstvo”, koje potpisuje Piero Pazzi, predstavlja i vrijedan poticaj, jer prezentira građu koju u povijesti umjetnosti tek treba istražiti i valorizirati. O posebnostima liturgijskog ruha, mahom proizvodima europskih radionica, pisala je Jelena Ivoš, dok je svojevrsan *thesaurus* o izradi (i tipologiji) slavne dobrotske čipke na sakralnom tekstilu pripremila Nerina Eckhel. Posebna su poglavlja posvećena i ostalim područjima kulturne tradicije: specifičnosti kotorske liturgije iz 12. i 13. stoljeća (Richard Gyug), povijesti glazbe (Ennio Stipčević) te književnoj baštini (Slobodan Prosperov Novak, Viktorija Franić Tomić). Ikonografsku analizu prostora kotorske biskupije kroz povijesne karte i ostale povijesne grafičke prikaze dao je Arsen Duplanić, a katalog nadopunjuje i izbor iz arhivske građe biskupskog arhiva u Kotoru, koji je pripremio Don Anton Belan. Uz pregledne i dobro obrađene kataloške jedinice, katalog izložbe tako predstavlja jedinstven kompendij znanja o cjelokupnoj bokokotorskoj sakralnoj baštini.

Treba istaknuti da su projektom potvrđeni ne samo standardi znanstveno-istraživačkog rada u obradi jedne kompleksne kulturne i povijesne cjeline, nego i standardi muzeološke odnosno izložbene prezentacije. Pokazalo se da je kvaliteta projekta izravan rezultat orijentacije na multidisciplinarnost i timski rad, koji bi se i u idućim sličnim poduhvatima trebao njegovati. Jednako tako, valja pohvaliti i opremu odnosno vizualnu kvalitetu (cijenom pristupačnog) kataloga izložbe za čiji je konačni oblik, u uskoj suradnji s autorima izložbe, odgovoran Igor Kuduz.

Donoseći iscrpne tekstove o pojedinim područjima, koji uključuju i standardizirane kataloške jedinice, ova knjiga kao krajnji rezultat projekta i sama postaje trajna stečevina, a kulturnom blagu koje predstavlja čitatelju dodaje novu vrijednost.

Kompliment treba dati i autoru izložbenog postava Mariju Beusanu, zbog čije je smjele organizacije prostora blago kotorskih riznica zasjalo u novom, reprezentativnom kontekstu. Poznatim i priznatim djelima poput pala Lovre Marinova Dobričevića, Tripa Kokolje i Francesca Bassana, ili sakralnih objekata poput zavjetne crkve Gospe od Škrpjela na otočiću ispred Perasta, u kontekstu muzejske prezentacije iskazan je ponovno zasluženi respekt.

U svojoj složenosti i opsegu projekt “Zagovori sv. Tripunu” podsjeća na kapitalna višegodišnja povijesno-umjetnička istraživanja važnih kompleksa sakralne baštine, koja su rezultirala izložbama i sveobuhvatnim katalozima, poput: *Kultura pavlina u Hrvatskoj 1244. – 1786.* (Muzej za umjetnost i obrt, 1989.), *Isusovačka baština u Hrvata* (Muzejsko galerijski centar, 1993.) ili *Sveti trag: devetsto godina umjetnosti Zagrebačke nadbiskupije: 1094. – 1994.* (Muzejsko galerijski centar, 1994.).

Spomenute su izložbe, jednako kao i ova, dočekane s iznimnim interesom struke i šire javnosti, a izložbeni katalozi postali su nezaobilazni izvori informacija, interpretacija i znanja na kojima danas počiva stručna edukacija i znanstveno istraživanje. Nastale kao rezultat dugogodišnjih istraživanja, istinskog poznavanja građe i sintetiziranja specifičnih znanja o pojedinim segmentima u složenu tematsku cjelinu, spomenuti projekti održali su se kao temelji svakoga daljnjeg bavljenja referentnim materijalom. Izložbom “Blago Kotorske biskupije” i pratećim katalogom znanje o umjetničkoj baštini istočnojadranske obale upotpunjeno je iznimno vrijednim poglavljem, koje spomenuto blago, zapostavljeno u političkim previranja, vraća na kulturnu kartu odnosno u horizont brige i povijesne memorije. ✕